

TIJDSCHRIFT

Alpaidis

HEEMKUNDE

FOLKLORE

OUDHEIDKUNDE

20e J A A R G A N G
=====

NUMMER 77
Aflevering 4

ALPAIDIS

I N H O U D =====

- 1965 - 1985
- 230 jaar geleden stierf Henri Joseph Rega
- Gebeurtenissen te Hoegaarden 150 jaar geleden
- Nieuws uit Amerika
- Schrikbewind te Hoegaarden
- Kultuurkrant

1984

VERENIGING ZON ER WINSTOOGMERK
Museum - 't N I E U W H U Y S - Hoegaarden
Ernest Ourystraat 2 - 4
3320 Hoegaarden

(Stichting Julien Van Nerum)

Statuten verschenen in Belgisch Staatsblad 19.1.1967

A L P A I D I S

Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, folklore en
oudheidkunde.

Uitgegeven door de "Vrienden van 't Nieuwhuys-Museum" te
Hoegaarden.

Gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België
onder het nr. BD 23.550

OPENINGSUREN VAN HET MUSEUM

Op weekdays: van 10 tot 19 uur
Zon- en Feestdagen: van 10 tot 13 en van 14 tot 19 uur.

Museumtaveerne blijft open tot laatste bezoeker.

Buiten deze uren is het museum steeds toegankelijk op aanvraag.

Sluitingsdag: Woensdag.

Alle artikels uit dit tijdschrift mogen vrij overgenomen worden
mits bronvermelding.

1965 - 1985

1965 1985

1965 - 1985

=====

Bij het verschijnen van dit laatste nummer in 1984, heb ik er aan gehouden, U al mijn dank en erkentelijkheid uit te drukken voor het jarenlange vertrouwen dat U steeds in het Museum hebt gesteld.

Het is juist dat vertrouwen dat in ruime mate heeft bijgedragen, om in 1985 het 20 jarig bestaan van het museum te vieren. Al twintig jaren brengen wij aan onze leden lezers en bezoekers allerlei kulturele activiteiten en bijdragen tot betere kennis van algemene plaatselijke geschiedenis.

Het Museum bestaat 20 jaar, en dat is niet zo eenvoudig als het op het eerste zicht lijkt. Hiervoor is meer dan volharding en doordrijvingsvermogen nodig en inzonderlijk te Hoegaarden waar heel wat bewonderens waardige initiatieven na enkele jaren afbrokkelden. Deze prestatie kan alleen bereikt worden door de steun van de leden, en die steun is er steeds geweest en groeit nog. Daarom willen we vanaf 1985 de uitgave van ons tijdschrift Alpaïdis verfraaien en in een mooiere vorm gieten, bewijs van vooruitgang en progressieve inzet.

Onze betrachtig is steeds geweest, het lidmaatschap zo laag mogelijk te houden.

Helaas voor 1985 zien we ons genoodzaakt de jaarlijkse bijdrage lichtjes aan te passen om U nog beter te kunnen dienen.

Zo wordt het lidgeld gebracht op:

250 fr.	voor effectieve leden
350 fr.	voor Ere leden
500 fr.	voor Beschermende leden

Dit betekend een meer uitgave per jaar van amper de tegenwaarde van twee pintjes.

De leden mogen er echter van overtuigd zijn dat wij hen met deze kleine verhoging een veel grotere voldoening zullen schenken.

We geven grief toe dat het Museum zonder zijn leden en bezoekers niet leefbaar is. Daarom betuigen wij hen allen onze grote erkentelijkheid en twijfelen er geen ogenblik aan dat zij hun trouw aan de instelling verder zullen bewijzen.

Breng een bezoek aan het museum en vergewis U zelf van de aangebrachte verbeteringen.

Zo vaak wordt beweert dat er maar één Hoegaarden is, maar vergeet niet er is te Hoegaarden maar EEN MUSEUM en dat is 't NIEUWHUYS dat open staat voor iedereen.

Hubert Van Nerum
Voorzitter van de Beheerraad

1754 - 1984

230 jaar geleden stierf

HENRI JOSEPH REGA

HOTEL de la rue de Paris, waar Henri Joseph Rega overleed

HENRI JOSEPH REGA

230 JAAR GELEDEN STIERF HENRI JOSEPH REGA
=====

- Ref. Le Patriote Illustré van 23/3/1967 (art. R. d' Udekem de Guertechin.
Eigen Schoon en de Brabander jg. XLIII (1960) nr. 9/10
Généalogie de la famille Rega 1962 (Pardon & Goole)
Vlaamse Stam jg. XII (1976) nr. 10
Everaerts nr. 73 p. 42/43
Bijdrage tot de Geschiedenis van Outgaerden (M. Dodion). 1965
Koninklijke Vlaamse Academie voor Geneeskunde van België
Verhandelingen XVI n° 4 - 1954
Histoire des Lettres et des Souvenirs en Belgique
Goethals 1840 T. II
Histoire des Communes Belges (Zetrud) A. Wauters
Louvain dans le présent et le passé 1895 (van Even) p.198 & 675
Familie archief der V Geslachten van Hoegaarden
(Nota's van Dr. J. Bt. Van Nerum 1854)

Henri Joseph Rega, de beroemste Medicus die de Alma Mater ooit heeft gekend, stamde uit Outgaardse families en was goed bevriend met Pastoor Henricus Sweerts en Griffier Servaes Sweerts uit Hoegaarden. Zulks blijkt vooral uit een oud schrift in 1854 door Dr. Jean Bapt. Van Nerum opgesteld, ter gelegenheid van de 100 ste verjaring van het overlijden van Dr. REGA.

Ofschoon te Leuven geboren op 26 april 1690, waar hij beroemdheid verwierf, stamde Professor Dr. Henri Joseph Rega uit een "eersaem" geslacht, dat gedurende drie generaties te Outgaarden heeft verbleven en uit Brusthem afkomstig was.
Het waren rijke grondbezitters, meestal landbouwers, meestal landbouwers, waaronder verschillende Notabelen.

Zijn vader Pierre Rega had echter Outgaarden verlaten, om zich te Leuven te vestigen, aan de boorden van de Dijle, dicht bij de Rodin-garmolen, waar hij een lakenblekerij had.
Het was daar dat Henri Joseph geboren werd. Als doopheffers kreeg hij zijn moederlijke oom Henri Van Herberghen, Pastoor te Halen en zijn moederlijke tante, Anna Van Hertberghen, begijn te Leuven.

Tijdens de zwangerschap van zijn moeder, Christine Van Herberghen, had een grijsaard haar voorspeld, dat zij een zoon zou baren, die een groot en beroemd man worden zou. Deze voorspelling bleef bewaard in een notitieschrift van Guillaume Rega, Pastoor te Overkespen, 1755, kozijn van de medicus.

Henri Joseph deed schitterende studies aan het College van De H. Drievuldigheid, waar hij zijn humaniteiten beëindigde en in alle vakken de eerste prijs behaalde. In 1707 ging hij naar de Universiteit en volgde er de lessen filosofie, waar hij op 7-4-1712 de graad verwierf van licentiaat in de geneeskunde.

In mei van datzelfde jaar (hij was toen pas 22 jaar oud) werd hij als plaatsvervangend professor aan de Universiteit aanvaard en bekam een "prebende" in de St. Pieterskerk.

Henri Joseph Rega voltooide zijn studies in Parijs en bij zijn terugkeer begon hij belang te stellen in de anatomie. (Snij en ontleedkunde).

Op 18-2-1718 werd hij tot Dokter in de geneeskunde gepromoveerd en op 11 sept. van datzelfde jaar nog tot professor-Primarius in de medecijnen benoemd. Hij verving zijn overleden professor en oogste een zulkdanig sukses, dat het aantal leerlingen in de medecijnen aan de Universiteit vertienvoudigde.

In de ouderdom van 29 jaar (31-8-1719) verwierf hij de titel van "Recteur Magnifique" en werd in 1722 voor de tweede maal tot deze functie verkozen.

Hij werd als één van de bekwaamste zonen van "Alma Mater" beschouwd en bewees, zowel door zijn geschriften als door zijn onderwijs, uitzonderlijke diensten aan de Universiteit.

De voorspelling van de grijsaard was uitgevallen.

In 1744 liet Henri Joseph Rega in de Minderbroederstraat te Leuven, de instelling der snij- en ontleedkunde bouwen op zijn eigen kosten rijk versieren. (Dit gebouw werd later de werkplaats van de beeldhouwer Constantin Meunier en achteraf een Evangelische Tempel). Op de grond der gemeenteschool van de Kapucijnenvoer, ontstond op initiatief van Rega, de eerste botanische tuin van de Universiteit. Aan hem komt deer toe de loodrechte vleugel van het hoofdgebouw der Hal te hebben gebouwd.

Zijn hoofdwerk bestond nochtans in de heroprichting van de openbare Universitaire Bibliotheek, die in verval was geraakt. Hij begiftigde ze met talloze werken, uitgaven; schriften en banden die later door Emile Verhaeren zou betiteld worden als "het levend sijmbool van Rega en de vergaarbak van zij kennis. Helaas in de nacht van 24 aug. 1914 werd dit onschatbaar archief van filosofische theologische en rechtskundige werken, door de Duitsers in vlammen gelegd.

Zijn groot werk "De Sympathia" uitgegeven in 1721, schonk hem een eeuwige vermaardheid, inzake de geschiedenis van de wetenschappen en de ontdekkingen. Andere werken van Rega waren: *demonstratur sanguinem humanum nullo acido vitari*.

Al deze werken maakten zijn reputatie tot ver buiten de grenzen. Zijn uitmuntende kennis in de geneeskunde, maakte van hem de hooftarts van Aartshertogin Maria Elisabeth van Oostenrijk, Gouvernante der Nederlanden. Hij redde haar zelfs het leven en bekam uit dank en erkentelijkheid, een gouden medaille met Keizerlijke kroon, versierd met diamanten. Dit kleinood werd op zijn portret in de Universitaire Hal bijgezet, terwijl de begeleidingsbrief van de Aartshertogin, zich in een huis van de Bondgenotenlaan bevond, dat eveneens door de Duitse Generaal von Manteuffel werd vernield.

Rega was ook de medicus van Prins Karel van Lorainen, die hem zijn portret schonk, versierd met edelstenen! Tevens was hij geneesheer van de Prins van Arensberg, de Prins van Lichtenstein en de Maarschalk Lodewijk von Saksen, Hertog van Courlande. Het was onder bevel van deze Maarschalk, dat Louis XV een leger van 100.000 man te been bracht, om het Huis van Oostenrijk uit te roeien. Hij bezette Doornik en bestreed op 11 mei 1745 de Oostenrijkse troepen Fontenoy. Vervolgens onderwierp hij Gent, Oudenaarde, Dendermonde, Oostende en Nieuwpoort en richtte op 25 mei zijn hoofdkwartier in te Laken.

Leuven weigerde zich echter over te geven. De belegeraars wilden alsdan aan de Brusselsepoort op 1 feb. 1746 de stad in brand steken, doch de leuvense burgerwacht schoot op de Fransen, die zich terugtrokken in hun kamp te Herent. De Maarschalk van Saksen, hierdoor ten zeerste verbolgen, besloot de stad volledig te plunderen en te vernielen. Er heerste een grote angst te Leuven.

Henri Joseph Rega, die te Doornik in 1745 de Maarschalk had verzorgd, besloot naar Laken te trekken om genade te vragen voor de stad. Hij werd er hartelijk ontvangen en kreeg de formele belofte dat Leuven zou gespaard blijven. Door dit gebaar wilde hij Rega danken voor zijn genezing.

Bij zijn terugkeer te Leuven werd Rega als redder van de stad, geestdriftig en triomfantelijk door de overheid, de academische verenigingen, de studenten en het volk onthaald.

Als erkentelijkheid wilde de stadsoverheid hem diverse notabele funerties toekennen, maar Rega weigerde en bleef zich bezig houden met zijn werk aan de Universiteit.

Op 22 juli 1754, in de ouderdom van 64 jaar, stierf hij uitgeput en ongehuwd in zijn herenhuis in de Parijsstraat (heden Pedagogie van het H. Hart). Naast zijn huis in de richting van de stad bevond zich de woonst van Justius Lipsius.

Deze grote weldoener, geleerde en wonderbare man, werd begraven op het kerkhof van de St. Pieterskerk over de Naamsestraat. Zijn graf bevond zich in 't midden van de Plaats tussen de ingang van de kerk en de Jodenstraat.

Zijn grafsteen droeg het opschrift:

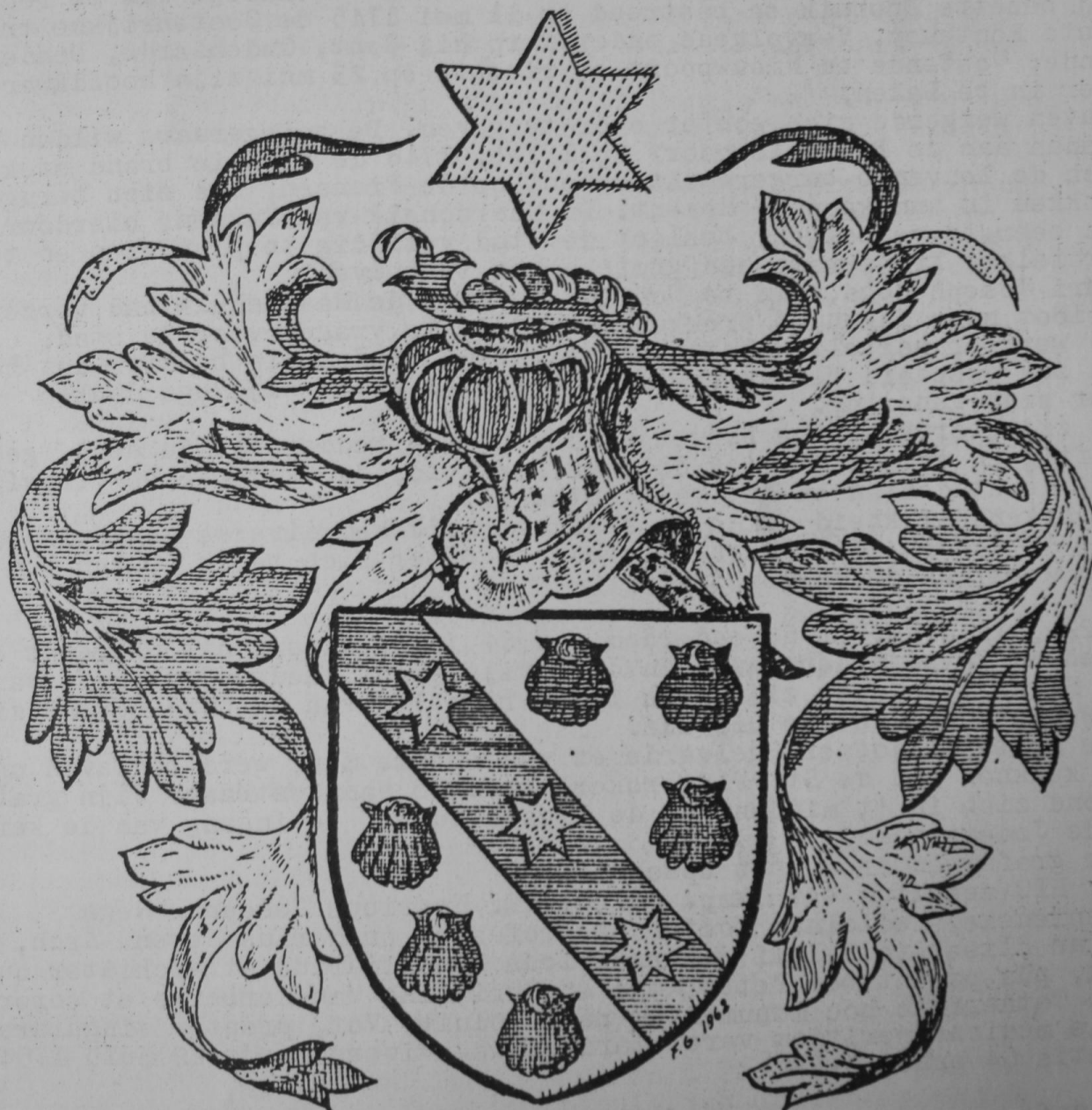
DOM. HIC sepultus est amp. ac. Cl. D. Henricus Josephus Rega

Lovaniensis, medicinae doctor et professor primarius Seren. Arch.

Marae Elisabeth Belgii gubernatrix consiliarius et archiater qui sibi, p̄s parentibus Petro Rega et Christine Van Herberge et sorori suae Catharinae hoc monumentum poni voluit. Voi, propter singularem artis medicae peritiam vere clarissimus, vivere desit 22 juli 1754, actatis 64 anno. R.I.P.

In 1794 werd een gedeelte van het kerkhof, waarop het graf van Rega stond, gesloopt, om een openbare plaats aan te leggen. Het gebeente der lijken werd buiten de Diestsepoort uitgestrooid, zodat ook zijn laatste rustplaats is verdwenen.

Door zijn werk had Henri Joseph Rega een groot fortuin vergaard, maar het grootste gedeelte ervan besteed hij aan weldadigheidswerken. Het overblijvende liet hij bij testament na aan zijn verwanten, namelijk aan de nakomelingen van zijn ooms Jean uit Narm onder Hoegaarden, Nicolas uit Outgaarden en Philippe-Antoine uit Lummen.

REGA

Aan de Bibliotheek van de Universiteit legerde hij 2000 florijnen. Rega voerde het wapenschild van zijn geslacht: "van zilver met band van azuur, bekleed met drie zespuntige sterren van goud en vergezeld van 6 schelpen van sabel, drie langs weerszijde, geplaatst 2 en 1, met als helmstuk een ster uit het schild. (ms. 128 T 31 Min. Buit. Zaken).

Zijn ring en blazoen kwamen in 't bezit van Prof. Debaissieux uit Leuven, wjl zijn geschilderd portret in 1914 tijdens de brand van de Universitaire Hal vernield werd. Schilderijen en boeken belanden in handen van zijn achterkleinnicht Anne Antoinette Rega.

Rega liet ook twee studiebeursstichtingen na, die hij op 17 juli 1754, dus 5 dagen voor zijn dood, bij testament ter studie van Notaris J. Eckermans instelde. (De originele tekst van dit testament is aanwezig in het museum archief).

Onder de Franse bezetting werden de studiebeurzen afgeschaft, maar onder de Hollanders bij Koninklijk Besluit van 26 dec. 1818 terug ingesteld en bleven sinds dien begeefbaar. Onlangs werd de stichting Rega echter samengevoegd met andere stichtingen, zoals blijkt uit onderstaande bekendmaking:

Verenigde stichtingen BRUNEAU (François, van 1637),
CHAMART (Noël, van 1685), HUART (Jacques, van 1693),
LOCQUETS (Toussaint), VIEULEUZE (Maria, van 1565),
REGA (Hendrik Jozef), STEVENS-VERDONCK (Hendrik, van 1659),
Van Swertgoor (Piet, van 1550), PASCHASIUS (Jan, van 1588),
DELVAEL gezegd VALERIUS (Jan, van 1607), HOVIUS (Mattheus),
LE PAGE (Willem) en REYNERI (Jan, van 1555).

Een beurs van 10.000 fr. voor de wijsbegeerte, de theologie, de rechten en de geneeskunde, ten gunste van:

- 1) de bloedverwanten van de stichters Fr. Bruneau, J. Huart, P. Van Swertgoor, J. Paschasius, J. Delvael, gezegd Valerius, bloedverwanten van de stichters N. Chamart en H. Stevens-Verdonck, met voorkeurrechten voor de naasten, alsook de verwanten van de stichter J. Reyneri, met voorkeurrecht voor de afstammelingen van de vader en moeder van laatstgenoemde;
- 2) diegenen die te Leuven, HOEGAARDEN, OUTGAARDEN, LUMMEN, Meerhout, Balen en Mol geboren zijn; te Geel en in de vrijdom van Geel; te Tholen, Schakerloopolder en Vossemeer (Zeeland, Nederland); diegenen die in de parochie van Humbeek en de naburige parochies, in de stad en in het oude ambachtsheerlijkheid van Oudenaarde, in het land van Aalst en in Vlaanderen geboren zijn;
- 3) de jonge mensen geboren te Nederweert, Overweert, in het graafschap Horn, in het Thorland (Hollands Limburg), in 's Hertogenbosch en Geertruidenberg (Noord-Brabant Nederland), te Leuven en Brugge;
- 4) de Belgen, en de vreemdelingen die in België verblijven.

(Begeving door een bloedverwant van de stichter Rega en de Commissie).

Het is dus duidelijk dat Prof. Dr. H.J. Rega in zijn testamentaire studiebeursstichtingen, zijn familie en de kinderen uit Hoegaarden, Outgaarden en Lummen niet vergat.

Nopens zijn kontakten met zijn familie is echter weinig geweten. Zijn overvloedige bezigheden hebben zeker en vast veel van zijn tijd in beslag genomen, maar toch kennen wij uit de nagelaten nota's van Dr. Bt. Van Nerum, die een speciale bewondering voor Rega had, een paar bijzonderheden nopens zijn relaties met Hoegaarden.

Op 15 sept. 1744 namelijk moest Rega peter zijn van zijn achterkleinneefje Henr Joseph Rega, zoon van Henr Gaspard Rega en Isabelle Vandendyck uit Lummen.

Hij liet zich echter vervangen, maar kwam later naar Lummen zijn petekind bezoeken.

Bij deze gelegenheid kwam hij ook zijn familie en vrienden te Outgaarden en Hoegaarden groeten. Te Hoegaarden bracht hij een bezoek aan Pastoor Henricus Sweerts, die hij te Leuven als student in de theologie had gekend en ook aan diend broeder griffier Servaes Sweerts in de Cruysblock.

Aan Pastoor Sweerts schonk hij een boek in lederen band, die nog steeds in het archief der Geslachten berust.

Tijdens dit bezoek liet hij zich inlichten over de studiebeursfondatie van Deken Henricus Peeters (zie Alpaidis nrs. 16 tot 18) in 1741 ingesteld voor de nakomelingen uit de V Geslachten van Hoegaarden. Dit zou hem aangezet hebben hetzelfde te doen. "la fondation Peeters lui inspira d'agir d'une façon analogue"

Verder onderhield hij ook kontakt met zijn kozijns Henri Rega uit Betz, Henri Rega, kanunnik in St; Baafs te Gent en Guillaume Rega pastoor te Overhespen, doe over hem een notitie schreef.

Henri Joseph Rega was voorwaar een zeer vermaard en merkwaardig man, die uit Outgaardse en Hoegaardse families stamde en een groot naam verwierf.

Jammer dat te Outgaarden nooit een straat of plaats zijn naam kreeg.

Vele families uit de streek zijn met de beroemde medicus verwant en hebben gemeenschappelijke stamouders.

Wij willen deze personen graag helpen bij het opmaken van hun stamboom.

Jan REGA 1636 1638

Henri REGA (1)

xx 1664 met Elisabeth Ralis, + 14.1.1691
Pierre REGA (2)

xx Christine Van Herberghen (3)

- Marianne en Catherine en van Anne Inese.

[illegible]

=====

GEBEURTENISSEN te Hoegaarden , 150 jaar geleden

=====

Op 1 januari 1834 verliet de gemeenteraad het Nieuwhuys, waar gedurende 38 j. werd beraadslaagd en deed zijn plechtige intrede in het pasgebouwde fris en onbevleete gemeentehuis op de plaats (zie Alpaidis n°60 van 1980)

Burgemeester Jean Baptist Dumont, bijzitters Pierre Lowet en Jean Baptist Van Autgaerden, raadsleden Jean Henri Vandermolen, Jean Bapt. Nijs, Jean Baptist Fourie; en een andere Jean Baptist Dumont en Clement Carcan, hadden zich op het gemeenteplein verzameld. Ook sekretaris François Lodewijckx en gemeente ontvanger Jean Haumont waren aanwezig.

Het Weldadigheidsbureau, had zijn leden Charles Caberghs, Servais Cluts en dokter Jean Bapt. Janssens gestuurd, wijd de veldwachters Bartholomeus Stryckmans en Joseph Marck aan de ingang stonden.

Burgemeester Dumont opende de deur met de grote sleutel en betrad als eerste man het nieuw gemeentehuis. Toen iedereen zich in de zaal verzameld had, hield hij een openings-toespraak, waarin onder meer voorkwam "Eindelijk hebben wij een eigen onbesmet gemeentehuis, waar wij onze eigen wetten kunnen opstekken en waar wij onze eigen meester zijn, los van alle druk en intriges. Laat ons dit vergaderlokaal zuiver en onbesmet bewaren".

Op 12 april 1834 werd de veldwachter, brigadier, Gregoire Moreau afgezet, omdat hij altijd dronken was of lag te slapen in plaats van te werken, overal de aanplakbrieven verkeerd uithing, nooit een verslag opmaakte, de velden onbewaakt liet en ten allen kante waar hij geroepen werd te laat kwam. Moreau was 49 jaar oud woonde te Bost en was sinds 1816 in dienst genomen. Hij werd vervangen door Philippe Bernaerts uit Oost-Vlaanderen, ongehuwd, van goed gedrag zijnde, 32 jaar oud en gedurende 12 j. ge- diend hebbende bij verschillende legereenheden. Hij kon lezen, schrijven en frans spreken.

Op 5 mei 1834 moest het gemeentebestuur aan de District-Commissaris de lijst opgeven van de gebouwen en monumenten te Hoegaarden die onder bescherming dienden gesteld en geclasseerd te worden. Burgemeester Dumont schreef aan de Commissaris, dat er te Hoegaarden geen enkel gebouw of monument bestond; waardig om de aandacht van de Regering te trekken. Hij was anti-clericaal en vergat toevallig te spreken van de collegiale kerk, het voormalig Kapittelhuis (waarin hijzelf woonde), de Pastoorschoeve (Arendsnest), de Pastorij enz. die nu ten dage allen geclasseerd zijn.

Op 2 juli 1834 brak te Nerm een hevige brand uit, die twee hoeven en een tiental huizen in as legden.

Men sprak van een kwade hand die in het spel was, maar nooit werd een naam genoemd.

De mannen die te Hoegaarden belast waren om branden te blussen, kwamen te laat, want zij waren niet thuis en moesten uit de herberg worden gehaald.

De Burgemeester laste hun optreden af, omrede van hun dronken toestand.

Op 15 juli 1834 schoot de 71 jarige Henri Jean Van Autgaerden, met een geweer op zijn schoondochter Catherine Salmon, omdat ze hem peste. Burgemeester Dumont verdedigde Catherine omdat Van Autgaerden niet van zijn partij was.

Op 15 augustus 1834 brak te Rommersom een brand uit, die een huis met schuur in as legde, alsook een stal en meubelen vernielde.

De mannen van de vuurbestrijding werden geroepen, maar zij bleven in de herberg zitten, zeggende "het helpt toch tot niets, want als we gaan stuurt de Burgemeester ons terug."

En ten slotte op 21 okt. 1834 dreigde Lefevre, wachtmeester bij het 2e Escadron van het 2e Regiment Lanciers, het pachthof van Dr. Henri Van Nerum (huidige hoeve Lebegge op de Vroentestraat) in brand te steken.

Lefevre maakte deel uit van de troepen die te Hoegaarden en omgeving ingekwartierd lagen in huizen en schuren.

De wachtmeester wilde zijn inkwartiering verbeteren en had vernomen dat het pachthof van Henri Van Nerum, een der rijkste inwoners van Hoegaarden, hem de ideale oplossing bood.

Toen hij zich ten huize van Van Nerum aanbod, om het voor zijn manschappen op te eisen, verscheen Marie Van Autgaerden, de vrouw van de dokter, in de deuropening, gewapend met een geweer en joeg de lancier buiten. "Maak U weg gespuis" zei ze "of ik laat de honden los en schiet U dood".

Lefevre verwijderde zich, maar kwam bij valavond terug met een paar soldaten en poogden brand te stichten.

Verrast door de knechten werden zij verdreven.

Burgemeester Dumont stuurde 's anderdaags een Proces-Verbaal naar de militaire overheid en Lefevre werd verplaatst.

N I E U W S

U I T A M E R I K A

Begin 1856 kwamen in 't Nieuwhuys enkele mannen samen die aangeloofd door de goudkoorts van het Westen, plannen smeedden om naar Amerika uit te wijken. Deze plannen werden in de hand gewerkt door brieven, die zij hadden ontvangen van Henri Godet en Jean Kinnart uit Lummen, die het jaar voordien naar Wisconsin waren vertrokken.

Onder deze mannen die in 't Nieuwhuys het immigratieplan bespraken, bevonden zich Alex Vanex uit Hoegaarden, Henri Foyen, Jan Baptist Saels, Servais en Pé Ausloos uit Rommersom, Jan Baptist Taverniers uit Houtem en Guillaume Nijs uit Meldert. Er waren ook enkele walen tussen uit de streek van Melin en Beauvechain. Zij werden in hun voorbereidingen gesteund door Dr. Jean Bapt. Van Nerum, die zich uit hun naam naar de Amerikaanse Legatie te Brussel begaf en hiervan gewag maakte in zijn memorieschriften.

Op de vooravond van hun vertrek begaven zij zich van uit het Nieuwhuys, waar zij de Amerikaanse vlag hadden gehesen naar het gemeentehuis, om er door Burgemeester Alex Louis Putzeys te worden ontvangen. Vervolgens vierden zij hun afscheid en bezochten alle herbergen van het dorp. Hun vertrek moest echter met een dag worden uitgesteld, om hun roes uit te slapen. Gelukkig kwamen zij nog tijdig te Antwerpen aan, waar zij zich met nog andere landgenoten voegden, om samen het grote avontuur te wagen met bestemming "Wisconsin". Zij vestigden zich aan de boorden van het Michiganmeer of te Milwaukee.

Sindsdien zijn er reeds 130 jaren verlopen en hebben deze pioniers in de States diepe wortels geschoten, die zelfs tot vijf en zes generaties zijn uitgegroeid en waarvan sommige tijdens WO I & II in Europa vochten.

Via de Culturele Attaché van de Amerikaanse Ambassade kwam de Navoringscommissie van 't Nieuwhuys-Museum in verbinding met nakomelingen van deze uitgeweken streekgenoten om meerdere bijzonderheden te vernemen over hun bestaan in de Staat Wisconsin. De Commissie is er zelfs in gelukt, dat afstammelingen van deze pioniers en goudzoekers, in 1985 ter gelegenheid van de 20e verjaardag van het Museum, naar Europa zullen komen en meer bepaald naar de streek van Hoegaarden, waar zij in 't Nieuwhuys zullen worden ontvangen.

Op "Sweet Day" zal aan 't Museum andermaal de "Star and Stripes" gehesen worden en zullen deze genodigden in dezelfde taveerne, hetzelfde bier drinken, als hun voorvaders, die er 130 jaar geleden het plan uitwerkten die hun naar een nieuw vaderland bracht. Misschien zullen Hoegaardse families hun verre Amerikaanse neven terug vinden.

SCHRIKBEVIND

TE

HOEGAARDEN

19. DEKREET van 9 VENDEMAIRE AN IV (1 okt. 1795)

=====

Nadat ons land totaal was leeg geplunderd door de zware oorlogsbelastingen, de willekeurige opeisingen en de schandalige assignaties van 18 Nivose An III, werd in Frankrijk de Conventie omver geworpen en door het Directoire vervangen, een andere "genre" van dezelfde soort.

Deze besloot bij dekreet van 9 Vendemiaire An IV (1 okt. 1795), om de voormalige Oostenrijkse Nederlanden en ook het Prinsbisdom Luik bij de Franse Republiek in te lijven.

Dit dekreet werd te Hoegaarden door Van Autgaerden en Cie met grote vreugde begroet, want in plaats van Luikenaars, waren zij nu in één slag plots "Fransman" geworden. De eeuwenoude landsinstellingen werden radikaal geweerd, voor een gecentralizeerde eenheidsstaat "één en onverdeelbaar".

Elkeen stond nu op dezelfde en gelijke voet ten opzichte van de franse wetten, het gerecht en belastingen.

Het dekreet had als gevolg dat ons land in 9 departementen werd ingedeeld, waarin Hoegaarden, definitief losgerukt van Luik, als Municipaliteit en hoofdplaats van een kanton, tot het Dyle Departement behoorde.

Dit kanton telde 16 dorpen, Hoegaarden (met zijn gehuchten Aalst, Nerm, Houtem), Bost, Overlaar, Rommersom, Outgaarden, Wulmersom, Ezemaal, Goetsenhoven, Hakendover, Linsmeau, op- en Neerheydissem, Zetryd-Lumay, E cluse (Sluizen), Oorbeek en Houtem St. Margriet. Merk op dat Bost, Rommersom en Overlaar de rang van dorp verwierven ondanks zij niet belangrijker waren dan de gehuchten Nerm, Aalst en Houtem St. Katrien, die bleven deel uitmaken van gemeente Hoegaarden. Maar dat was een listig manoeuvre geweest van Notaris Van Autgaerden want om een kanton te kunnen vormen, met Hoegaarden als hoofdplaats, waarvoor Van Autgaerden als "Commissaire" zou heersen, moesten er voldoende zelfstandige gemeenten voorhanden zijn. En om in zijn doel te slagen, had de franse overheid aan deze "bon patriot (sic) qui a servit notre cause avec zèle" zelfs het afgescheiden en boven Tienen liggende Houtem St. Margriet geschonken, in plaats van het meer logische en aanpalende St. Remy-Geest of Meldert, maar daar was verzet gerezen tegen de opname in het kanton Hoegaarden.

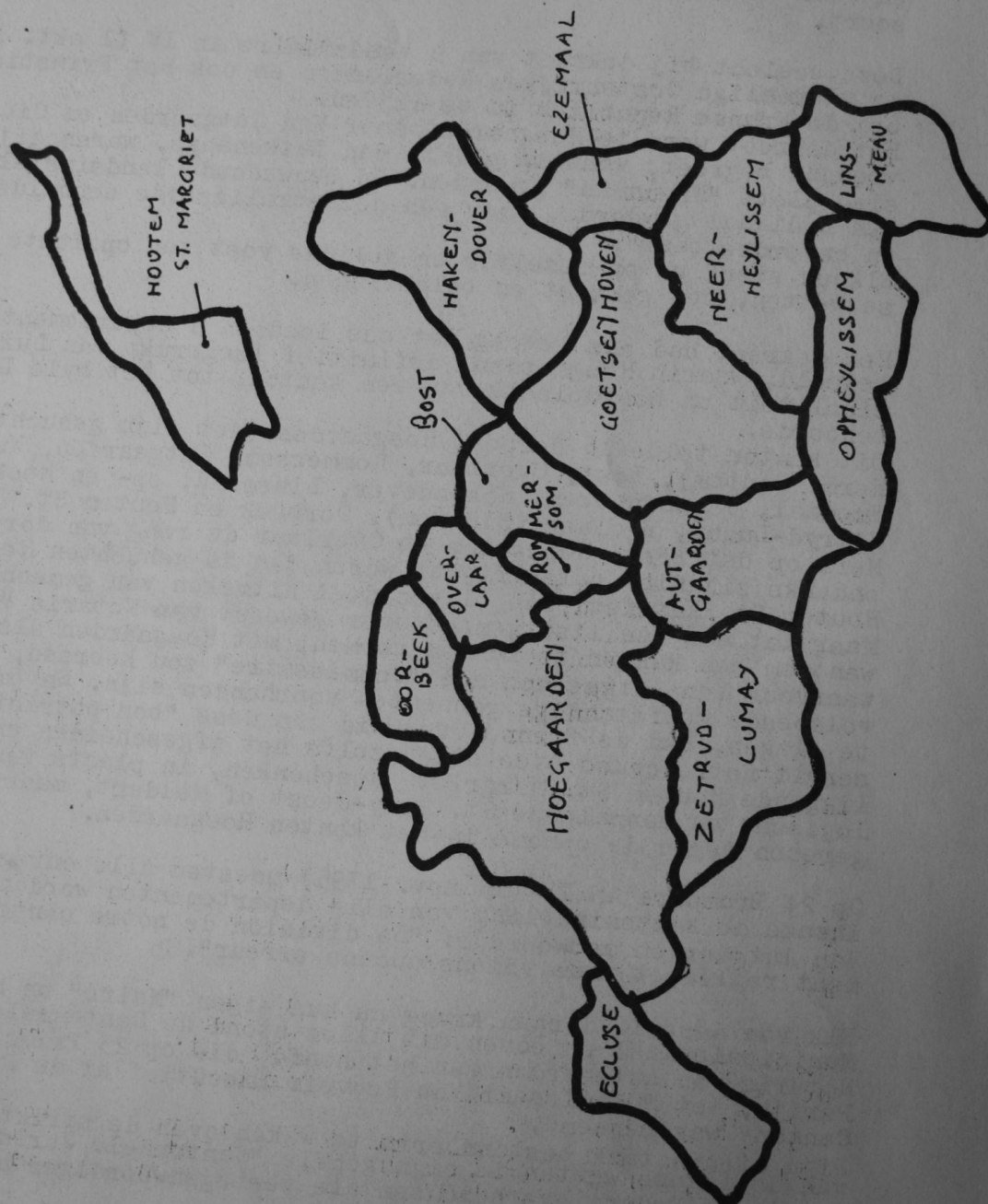
Op 24 Brumaire An IV (15 nov. 1795) moesten alle onregelmatigheden inzake de kantonindeling van alle departementen worden gemeld.

Van Autgaerden antwoordde: "La division de notre canton est sagement réglée et nous voions aucune erreur".

Elk van deze 16 dorpen kreeg nu hun eigen "Maire" en hun eigen Municipale Raad en boven dit alles stond de Cantonaale Raedt, met Notaris Van Autgaerden aan het hoofd, die op 25 Frimaire An IV door Parijs, tot "Commissaire du Pouvoir Exécutief et du Directoire du Canton" was benoemd.

Zijn nieuwe taak bestond erin te waken over de strikte naleving van de franse wetten in zijn gehele "Cantonaale Juridictie" en waarin de Franse overheid hem als vertegenwoordiger hadden aangeduid.

DE KANTONGEMEENTEN

Eindelijk had de macht en zijn doel bereikt, de Sweertsen en de Geslachten waren gekelderd en hij had Hoegaarden tot hoofdplaats van een kanton verheven, waarin hij het hoogste en het laatste woord voerde.

Zijn benoeming als "Commissaire" werd door zijn aanhangers en de nieuw verkozenen met groot lawaai en veel bier overgoten. Dit gebeurde in 't Nieuwhuys, hun nieuwe vergaderplaats, waar buiten de zetel van de Municipale dorpsraad, ook weldra deze van de machtige Cantonaale Raedt zou vestigen. Zij hingen er die dag de franse vlag uit, wyl Van Autgaerden er het franse devies "Egalitèd, Libertèd en Broederschap" liet aanbrengen. Vervolgens werd in samenwerking met de franse Commissaris-Generaal Louis Ghislain de Bouteville, de kantonale Raad gevormd, bestaande uit: een Voorzitter, 15 municipale agenten met elk een adjunct-plaatsvervanger, een sekretaris-griffier, een Vrederechter met zijn griffier en 4 bijzitters (des notables destinés à faire les fonctions de prud'homme, assesseurs du Juge de Paix) en natuurlijk de Commissaris van de Uitvoerende Macht (ambtshalve Van Autgaerden) rechtstreeks door het Directoire uit Parijs benoemd.

Zij waren allen door hun respectievelijke Municipale Raden in de verschillende dorpen van het kanton verkozen, om in de centrale kantonale Raad te zetelen. Het waren ontegensprekelijk allen aanhangers van het Nieuw-Regiem, gematigden of niet, maar moesten wel goede patriotten, trouwe onderdanen en echte republikeinen zijn.

Deze vereiste valt wel te betwijfelen. Zij wilden misschien wel hun gemeente helpen besturen, om het ergste te vermijden, maar men kon van hen toch niet in een enkele klap patriotten en republikeinen maken.

Uit de papieren van de franse Commissaris-Generaal de Bouteville, kennen wij de volledige samenstelling van deze Kantonale Raad, met naam, funktie, beroep, hoedanigheid, datum van benoeming enz... Het waren:

Voorzitter van de Raad

Jean Henri Vanhelmont uit Hakendover, rechtsgeleerde, ongehuwd, benoemd op 11 juni 1796, dus redelijk lang na al de anderen.

Municipale Agenten

François Berwouts, handelaar, ongehuwd, tevens adjunct van de Voorzitter
M.G. Houbar, Notaris te Zetrud-Lumay
Gabriel Latinne, landmeter, gezinshoofd uit Opheylysssem.
Teussaint Hamels, landbouwer, gezinshoofd uit Neerheylysssem.
Joseph Hanesse, schrijnwerker, gezinshoofd uit Linsmeau.
J. Vandenschilde, landbouwer, ongehuwd, wonende te Goetsenhoven.
Lambert Smeesters, landbouwer, ongehuwd, gevesrtigd te Ezemaal.
Henri Dewaelheyns, kerkmeester, gezinshoofd uit Hoegaarden.
Jean Claes, landbouwer, ongehuwd, uit Sluizen.
Joannes Vanelderen, landbouwer, gezinshoofd uit Overlaar.
Philippe Jonghans, landbouwer, gezinshoofd uit Gorbeek.
Charles Van Hagendoren, landbouwer, gezinshoofd uit Rommersom.
Pierre Schuermans, landbouwer, gezinshoofd uit Bost.
Pierre Hanset, kerkmeester, gezinshoofd uit Outgaarden.
François Van Autgaerden, landbouwer, weduwnaar.

Adjuncten in volgorde

Henri Nijs, brouwer, gezinshoofd uit hoegaarden.
Nicolas Joseph Stockmans, landbouwer,
Andre Bulhommes, landbouwer, weduwnaar.
Philippe Kinnar, molenaar, gezinshoofd.
Henri Delthiège, (de Thiège) landbouwer, gezinshoofd uit Linsmeau.
Thomas Tomsin, landbouwer, gezinshoofd uit Goetsenhoven.
André Sion, wagenmaker, gezinshoofd uit Hakendover.
Servais Kinnar, landbouwer, gezinshoofd uit Hakendover.
Jacques Scaheys, landbouwer, weduwnaar uit Sluizen.
Jean Bt. Decoster, herbergier, gezinshoofd uit Overlaar.
Ferdinand Larock, molenaar, gezinshoofd uit Oorbeek.
Pierre Sondervorst, landbouwer, ongehuwd uit Rommersom.
Jean Cluts, landbouwer, gezinshoofd uit Bost.
N. Kinnar, hoefsmid, gezinshoofd uit Outgaerden.
Jean Bouten, landbouwer, gezinshoofd uit Houtem.

De benoeming van de Municipale Agenten en hun adjuncten geschiedde op 28 Frimaire An IV (19 dec. 1795) behalve Berwouts, Nijs en Latinne op 12 Nivose An IV (2 jan. 1796)

Sekretaris-Griffier

Jean Bapt. Hubens, notaris, gezinshoofd uit Rommersom, benoemd op 8 Nivose IV (29 dec. 1795)

Als zijn schrijver werd Not. Henri Putzeys aangesteld.

Vrederechter

Trudo Hubert Putzeys, handelaar, gehuwd. Benoemd op 24 prairial An IV (12 juni 1796) doch in functie vanaf 11 feb. 1796

- Tot zijn bijzitters werden verkozen en benoemd op 20 Nivose IV (9 jan 1796)

- Jean Stockmans, schrijnwerker, weduwnaar.
- Henri Norbert Nijs, handelaar, gezinshoofd.
- F. Berwouts, handelaar, ongehuwd.
- Henri Nijs, brouwer, gezinshoofd.

Als zijn griffier werd benoemd op 19 Pluviose IV (8 feb. 1796)

- Henry Lodewijckx, handelaar, gezinshoofd.

En tot zijn huissier liet hij op 19 Pluviose IV (8 feb. 1796) aanstellen -François Collin, 30 jaar oud.

Commissaris van de Uitvoerende Macht

Jean Bapt. Van Autgaerden, Notaris, gezinshoofd, benoemd op 25 Frimaire An IV en bekrachtigd op 28 Frimaire (19 dec. 1795)

Van Autgaerden beoogde niet alleen macht, maar ook geld. Voor de per-
icde van "Nationaal Agent" (juli 1794 tot dec. 1795) had hij 35 florij-
nen per maand gekregen, maar ontving als "Commissaris" 81 ponden, 17
stuivers en 4 oorden, en kort nadien 109 ponden en 3 stuivers.
Hubens, sie als dorpssekretaris 35 florijnen opstreek, bekam nu als
Cantonael Griffier 80 ponden. De schrijvers kregen 45 ponden per maand
uit de dorpskas terwijl de boden 2 pistolen per maand optrokken.

Van Autgaerden had zijn Hoegaardse vrienden uit de plaatselijke Municipale Raad goed verzorgd en bevoordeeld. Zo was Berwouts nu terzeldertijd, sekretaris in de dorpsraad, Municipal agent in de Kantonale Raad en Bijzitter van de Vrederechter. Henri Nijs, Municipal agent in de dorpsraad, was nu tot adjunct in de Kantonale Raad verkozen en zette bovendien als Bijzitter van de Vrederechter, Lodewijckx, Municipal Agent te Hoegaarden, werd tevens tot griffier van de Vrederechter benoemd. Dewaelheyne, tresorier in de dorpsraad, verwierf de bijkomende functie van Municipaal agent in de Kantonale Raad. Stockmans, Ontvanger van de Tafel der Armen, zag zich tot bijzitter van de Vrederechter benoemen en ten slotte werd Schuermans, adjunct en gezworene te Hoegaarden nu tot Municipal agent in de Kantonale Raad verheven. Van Autgaerden die plechtig gezworen en beloofd had, de vriendjespolitiek van de oude Regentie tot in de kiem te weren, paste nu zijn eigen vriendjespolitiek toe.

Maar alvorens alles zover was gekomen, waren er tal van moeilijkheden opgerezen. Meer dan eenmaal had Van Autgaerden zich naar de Commissaris-Generaal de Bouteville moeten begeven, om de zaken recht te zetten. Zo was o.m. Jean François Schepers, broeder van oud Meier, ambtshalve tot Vrederechter benoemd en Trudo Hubert Putzeys tot Voorzitter van de Kantonale Raad. Doch Schepers weigerde en werd op 20 Nivose IV (10 jan. 1796) door Trudo Balthazaat Putzeys (vader van Trudo Hubert) vervangen. Maar ook deze vroeg vrij snel zijn ontslag aan, onder voorwendsel van ouderdom en gebrekkigheid. Alsdan werd op aanvraag van de Municipale Agenten en de Bijzitters, zijn 29 jarige zoon Trudo Hubert op 24 Prairial An IV (12 juni 1796) benoemd, maar verzekerde reeds de functie van Vrederechter in de plaats van zijn vader van 11 feb. 1796.

Doch hierdoor moest Putzeys ook als Maire van de dorpsraad van Hoegaarden en als Voorzitter van de Kantonale Raad worden vervangen. En dat speelde in de kaarten van Van Autgaerden, want hij verving persoonlijk Putzeys als Maire, wijl Vanhelmont, voorheen adjunct te Haken-dover, op 11 juni 1796 tot Voorzitter van de Kantonale Raad werd ~~aan~~gesteld.

Ze legden allen zonder onderscheid de eed af: "Je jure, en présence de l'Être suprême, de remplir ma fonction de (volgens het geval) avec la plus grande justice et fidélité et avec obéissance sans borne aux lois françaises et de faire tous ce que la loi me dicte et dictera".

Anderzijds hadden Vandermolen, en Mareels uit de dorpsraad van Hoegaarden en Lowet (Municipaal Agent uit Opheylyssse) geweigerd om in de Kantonale Raad te zetelen en moesten op 12 Nivose (2 jan. 1796) opgevolgd worden door Berwouts, Nijs en Latinne. Dat was de oorzaak van hun zo laattijdige benoeming.

Hier dient ook nog vermeld, dat Van Autgaerden die zich zo heftig tegen het nauwe verwantschap der oude Regenten had verzet, nu elk verwantschap over het hoofd zag. Wij citeren slechts een paar gevallen. Van Autgaerden zelf was kozijn van de Municipaal Agent François Van Autgaerden en oom van de tresorier Dewaelheyne, wijl hij zijn eigen zoon als schrijver in de gemeenteraad opnam.

Dewaelheyns was op zijn beurt de kleinknecht van adjunct Henri Nijs, wijs griffier Hubens de oom was van de Vrederechter T.H. Putzeys, wiens broeder Henri als schrijver optrad bij zijn oom Hubens en wiens andere broeder Philippe schrijver werd in de dorpsraad. Maar het was ook moeilijk anders te handelen, want te Hoegaarden was en is iedereen familie van iedereen. Het is misschien de rede van hun voortdurend kibbelen.

En om te besluiten volgen hier de namen van hen die in de Centrale Administratie van het Dyle Departement zaten en de Arrondissementen en Kantons beveelden. Het waren Voorzitter Chapel, Beheerders Durondeau, Torfs, Bataille, Deberiot, Hoofd-commissaris van het Directoire Executif Lambrechts en de sekretaris-griffier Delcambre.

20. TERGING EN PLAGERIJEN "à la française" (juli 1795 - april 1796)

Om de eerste gelden in de gemeentekas te krijgen, had tresorier Dewaelheyns op 6 Thermidor An IV (24 juli 1795) zijn eerste opdracht gekregen, namelijk het haver van het klooster der Begaarden te verkopen, ten voordele van de "caisse municipale". Dit gebeurde onder voorwendsel dat het "schaedelyck is van deselve haver aldaer te laeten liggen, zoo ter oorsaack van mysen, ratten en andere quade gediertens, die aldaer contem resideeren". Van Autgaerden had snel zijn vrienden uit het klooster vergeten, waar in 1789 zijn machtsgreep met luister en met plechtig gezongen mis was gewierd.

Elf dagen later had de Municipale Raad van Hoegaarden de staat der goederen van het Kapittel laten opstellen, om aan de Domeinen van Tienen over te maken. Tien dagen nadien werden de rijke "thienden" der Kanunnikken in beslag genomen.

Op 18 Thermidor verscheen Weduwe Jacobus Nijs, Jean Baptist Van Ex en Hendrick Taelmans voor de Raad. Zij hadden op de grote baan naar Tienen leem uitgestoken waardoor de borduren waren los geraakt en grote openingen hadden gevormd. De Raad betichtte hen van "vrijwillige en opzettelijk vernieling van de hoofdwegen, langswaar de zegevierende franse troepen moesten doorkomen" en sprak de "rigoureuste recht-middelen van de Republikeinse wet" uit. Zij moesten de schade volledig betalen en liepen nog een hoge boete op.

Negen dagen later moest Dewaelheyns de staat der schulden bepalen, ener zijds van de crediteurs ten opzichte van de Oude Regentie en anderzijds van de debiteurs aan de gemeente. Op 5 Fructidor An III (22 aug. 1795) hadden zij het archief bij Sweerts weggehaald en naar 't Nieuwhuys gesleept. Nu kon de nieuwe ploeg degelijk beginnen te werken en zij zouden hun wel weten te wreken op "die vijgen".

Gedurende meer dan een maand verdiepten Berwouts, Nijs en Vanderstraeten zich in het archief en op 5 Vendemiaire IV (27 sept. 1795) kwamen de oude Regenten aan de beurt om rekenschap te geven.

Ex-Burgemeester H. Norbert Nijs (later notabele), diende al zijn rekeningen voor te leggen, lopende over de periode van zijn mandaat. Oud-Meier H. Schepers moest uitleg verschaffen over het beheer van de voormalige Regentie en ook over de geïnde hondentaks. En oud-schepen Joannes Van Nerum, die in kumul een jaar belastingsontvanger was geweest, moest zijn boekhouding tonen.

Ingevolge een besluit van de algemene Raad, werden de gewezen notabelen verplicht, al hun schriften aan een strenge controle te onderwerpen en hun achterstallige schulden die ze nog hadden tegenover het vroegere Prinsbisdom, dienden nu in de "Caisse Municipale" te worden gestort. Daarop kwam ook de rentmeesters van de diverse geestelijke en andere orden aan de beurt, maar er werd veel achterwege gehouden en nog meer verzwezen, om de nieuwe bewindsploeg te dwarsbomen en het geld in te houden.

Ondertussen was het "Directoire" opgericht, dat het dekreet van 9 Vendemiaire An IV uitvaardigde. Van Autgaerden voelde zich nu oppermachtig en de wolf bleef zijn tanden tonen. Hij had nochtans veel geld nodig en besloot het te halen waar het was, namelijk bij de voormalige Schepenfamilies.

Op 12 Vendemiaire verschenen alsdan François Vandermolén en Hendrick Balthazar Hendrickx (beide tot de Geslachten behorend) voor de Raad. Zij moesten aan de "gewesen Staeten ende Gouvernement van Luyck," nog achterstallige schulden vereffenen, van onbetaalde brouwsels van hun in 1788 overleden schoonvader Hendrik Struys. Het "import" werd "considerabel veel" bevonden, maar toch moesten zij alles binnen de twee maanden storten.

Ook Hubert Damsin en Petrus Sondervorst (adjunct in de Kantonale Raad) verkeerden in hetzelfde geval.

En dan kwam op 7 Frimaire IV (28 nov. 1795) de wet uit op de "Emprunts forcés" (de verplichte leningen), waarop iedereen moest inschrijven, want "il s'agit de payé le tribut qui doit assurer la subsistance des défenseurs de la Patrie... et accélérer cette paix qui fera le bonheur de la République". Elkeen was verplicht zich leningen aan te schaffen, elk volgens zijn kapitaal, met bijzondere aandacht voor de rijke eigenaars, Kanunnikken, Kanunnikessen, Begijnen, afzonderlijke of collectieve geestelijke orden, de handelaars en bankiers, de landbouwers en pachters, de personen die zich door de Revolutie hadden verrijkt, de bezitters van roerende en onroerende goederen, industrielen, zelfstandigen enz..., alles samen 16 categoriën.

In dec. 1795 reeds werden de ontvangers der leningen aangesteld:

-Voorzitter: Trudo Balthazar Putzeys (vader van de latere Vrederechter)
-Cautionnaires (borgstaanders):

Fr. Berwouts (Mun. ag. en gemeentesekretaris)
Jacobus Van Nerum (schoonbroeder van Van Autgaerden)

-Leden:

Houbar (Mun. ag. uit Zetrud-Lumay)
François (Mun. ag. uit Sluizen)
Hamels (Mun. ag. uit Neerheylissem)
Lambert Smeesters (Mun. ag. uit Ezemaal)

J. Henry de Thiège (adjunct uit Linsmeau)
A. Duchene (adjunct uit Opheylyssen)
J.H. Vanhelfmont (latere Voorzitter van de Kantonale Raad)
Fr. Van Autgaerden (Mun. ag. uit Hoegaarden)
Charles Van Hagendoren (Mun. ag. uit Rommersom)
Hubens (griffier in de Kantonale Raad)
Petrus Schuermans (Mun. ag. uit Bost)
Joannes Van Elderen (Mun. ag. uit Overlaar)

De mensen werden gedwongen tot de verplichte leningen in te schrijven, want iedereen stond als fransman gelijk voor de franse wetten, en moesten elk hun aandeel geven in de overwinning van de Republiek. Verschillende personen, waaronder Maisin uit Wahenges (Sluizen), dienden klacht in tegen de leningen, maar dat kon niet baten.

Rond diezelfde tijd verscheen ook de lijst der verboden dagbladen, die opruiende taal schreven ter restauratie van het Koningschap en betiteld werden als "le poison qui est distillé dans les fenilles". Deze dagbladen waren "Le Courrier Universel, l'Echo de Paris, le Courrier Français, l'Observateur de l'Europe, l'Ami du Peuple en l'Eclipse". Al wie betrapt werd als medewerker, verspreider, doorgever of lezer van een dezer bladen werd streng bestraft.

Op die enkele maanden had het volk reeds meer dan voldoende begrepen wat het betekende fransman te zijn. En steeds gingen de plagerijen en kwellingen verder zonder eind.

In feb. 1796 ging de gemeenteraad van Hoegaarden, vergezeld van Jacobus Van Nerum naar het bouwvallig huis "de oude school" genaamd (gelegen op grond van de gemeente, naast het huidige gemeentehuis op de Plaats), om er een inspectie te houden, met het doel dit huis tegen de grond af te breken, er een nieuw te bouwen of aan de meest biedende te verkopen. Van Autgaerden wilde niet dat de kinderen van de Republiek in hetzelfde lokaal zouden vertoeven, waar vroeger de "Calottins" het venijn inspotten.

En dan werden de Hoegaardiërs getroffen door het verplichte sluitingsuur der herbergen en cabaretten, om 10 uur 's avonds.

Bij overtreding van deze verordening werd een gevangenisstraf van 3 dagen uitgesproken, met bovendien nog een "amende" van 3 arbeidsdagen (t.t.z. dat de herberg daarenboven nog drie dagen moest sluiten.) Ook de cliënten die er bevonden werden kregen drie dagen gevang.

Buiten dit alles grepen ook voortdurend opeisingen plaats.

De rijkste pachters moesten paarden en karren leveren aan het garnizoen van Tienen, voor het uitvoeren van allerlei karreien ter bevordering van "la paix glorieuse". Tussen deze pachters bevonden zich H. Balth. Hendrickx, J. Collart, S. Coenegras, M.G. Houbar, de gebroeders Joannes, Jacobus en Franciscus Van Nerum, Stockmans, Joseph Lamens, L. Finoulst, L. Geerds, Servaes Cluts, Ant. Geerts, Lambert Ambroes en Maisin.

En ook moesten de boeren uit het ganse kanton, grôte hoeveelheden graan leveren om de magazijnen van de Republiek te vullen, wijl alle wapens met inbegrip der jachtgeweren bij de Gendarmerie van Tienen dienden binnen geleverd. De Franse meesters speelden hun parten en werden daarin geholpen door Van Autgaerden en zijn volgelingen.

LT 2221

In maart 1796 rees er verzet op tegen de vele en ondraaglijke opeisingen. Vooral te Sluizen waren de pachters ontevreden, want zij moesten meer paarden, wagens en graan leveren, dan de grotere gemeenten van het kanton. Maar al deze klachten konden niet baten. En tot overmaat van ramp werden de tijden zo erg en duur, dat de kinderen eten steelden bij hun ouders, om het te gaan verkopen. Overal namen de diefstallen in grote mate toe. Bernard Koelans, bijgenaamd "Rettencadul" werd voor "vol et brigandage" veroordeeld. In 1796 was hij reeds voor dezelfde feiten voor 50 jaar uit het land van Luik verbannen geweest, maar was in 't geniep terug gekomen, nu er meerdere meesters waren. Bij Pierre Kempenair te Hoegaarden, hadden onbekenden 5 pistolen gestolen van een Franse Jager te paard, die er tijdens de aftocht van Generaal Dumouriez had gelogeed. Nu kwam de zaak voor de Raad, maar er waren geen getuigen, noch bewijzen.

In het huis van Antoine Servost, was een koperen ketel verdwenen en op de hoeve van Jan Smeyers, waren dieven met twee zilveren bollen aan de haal gegaan. En ook bij Van Hagendoren te Rommersom was inbraak gepleegd. De overtreders konden ontdekt worden, liepen twee jaar gevangenisstraf op.

De Municipale Raad kreeg zijn handen vol, eerst om aan de vele Franse verplichtingen te voldoen en dan om het volk in te tomen, want de Revolutie had niets dan ellende, terging, plagerijen, haat en nijd met zich meegebracht.

Zo eiste Dr. Bartholomeus Swinnen uit Tienen op 30 Floréal An IV (19 mei 1795) zijn achterstallige tegoeden op, voor bewezen diensten en ziekenzorg aan de armen van Goetsenhoven begin 1795 verleend en een jaar nadien nog niet betaald.

Het Klooster van Neerheylishem vroeg de terugbetaling van leveringen aan de franse troepen gedaan en hierop volgde ook de aanvraag van het Klooster uit Hoegaarden, om vergoed te worden voor diverse leveringen en geleverde prestaties. Elk verzoek van de kloosterorden werd echter automatisch afgewezen.

En stilaan kreeg de Kantonale Raad het ook aan de stok met zijn Municipale Raden, zoals bijvoorbeeld voor Zetrud-Lumay, die krachtig protest aantekenden tegen de te veel betaalde belastingen.

Ook Sluizen begon te roeren en daarop volgden nog anderen.

Om de orde in elk gebied te kunnen handhaven waren op 28 Germinal IV (17 april 1796) in alle Departementen Rijkswachtbrigades opgericht en moest elk kanton een "garde champêtre" per dorp benoemen en betalen. Te Hoegaarden was dit Antoine Desmet, voor Overlaar, Bost en Rommersom Bartholomeus Strijckmans, te Zetrud-Lumay verscheen Bartholomé Verlaine in Goetsenhoven en Ezemaal trad Louis Theunis op, te Opheylishem zorgde Joseph Cartini voor de orde, in Neerheylishem Prosper Collet, te Linsmeau was het Nicolas De Swelle, voor Hakendover werd Lambert Diedens benoemd en voor Houtem St. Margriet was het Henrick Willems.

En zo moesten er voortdurend beslissingen worden genomen, om de Franse overheid goed te stemmen en om het misnoegde volk tot geen oproer te laten komen.

En tenslotte werden de Notariaten in het kanton tot 4 en later tot 3 beperkt. Hierdoor werden de studies van Linterman, Van Nerum, Schepers en Hennin uit Hoegaarden afgeschaft, maar deze van Van Autgaerden (Hoegaarden), Hubens (Rommersom) en Houber (Lummen) bleven bestaan. Terging en plagerijen tegen hun die de revolutionaire gedachte niet verdedigden.

21. DE VRIJHEIDSBOOM (21 jan. 1796)

Op 1 Pluviose An IV (21 jan. 1796), derde verjaring der onthoofding van Louis XVI, laatste Koning der Fransen, greep te Hoegaarden de eerste officiële plechtigheid plaats sedert de verovering van onze gewesten. Van Autgaerden had gezworen er de mooiste dag uit zijn leven van te maken, en te tonen wie hij was.

Vanuit 't Nieuwhuys vertrok een stoet, met de franse vlag voorop en onder de tonen van "Lan Marseillaise". Zij stapten op naar de Plaats en wanneer zij ter hoogte kwamen van de "gense capelle" (voormalige verzamelplaats der "Vijgen") begonnen de kerkklokken te luiden. Onder allerlei bedreigingen hadden zij Pastoor-Deken Sweerts tot deze handeling verplicht. Maar Sweerts lag ziek te bed (?) en zijn onderpastoor Quadpeerds was juist afwezig. Toen heeft een van de mannen van Van Autgaerden de klokken doen luiden, maar het geluid was armzalig, zodat de eerste plechtigheid reeds slecht begon.

Een grote menigte stond op de Plaats verzameld, tussen in agenten van de Commissaris, om gesprekken en kommentaar op te vangen. Van Autgaerden droeg zijn sabel en zijn statige sansculottenmuts en ging tot de plechtige planting van de Vrijheidsboom over. In het frans en het vlaams nam hij het woord en sprak:

"Burgers, wij zijn hier vandaag allen tegenwoordig, om zoals in alle gemeenten van de Republiek, en door de legers op land en zee, een grote dag te vieren, namelijk de verjaring van de juiste en verdiende straf van de laatste koning der fransen. De boom die hier geplant werd is het symbool van de overwinning op de gehate Prinsbisschoppelijke tiranie en op het koningschap en ook op de bende van Kanunnikken die ons ten allen tijde hebben verslonden. Dat deze boom krachtig en recht moge opgroeien in het teken van gelijkheid, vrijheid en broederschap en tot heil van de zegevierende franse Republiek; één en onverdeelbaar."

En opnieuw galmde "La Marseillaise" over Hoegaarden en wanneer de laatste tonen uitstierven, riep Van Autgaerden luidkeels "A bas les Calottins, à bas la chorte de chanoines" en zijn vurigste aanhangers herhaalden in koor zijn woorden. Voor het Kapittelhuys stonden opdat ogenblik enkele mannen, die het huis Sweerts (Arendsnest) bewaakten, om bij het minste gebeuren onmiddellijk te kunnen ingrijpen. Maar aan het Arends-nest waren alle luiken en poorten dicht en er was niet de minste beweging te bespeuren.

Beneden op de Plaats rond de Vrijheidsboom, in wiens top een sansculottenmuts hing, ten teken van vrijheid, ging de plechtigheid ondertussen verder. Van Autgaerden kondigde aan dat er nu, ingevolge de wet van 23 Nivose An IV (13 jan 1796) zou worden over gegaan tot het afleggen en het ondertekenen van "de eed van haat" (le serment de la haine), een gebeurtenis dat zich jaarlijks op de 21e januari zou herhalen.

Met luide stem legde hij als eerste man de eed af "Ik zweer oprechte gehechtheid aan de Republiek en verklaar mijn eeuwige haat tegen het koningschap en de vroegere tiranisch Prinsbisdome. Ik ben bereid mijn bloed hiervoor ten allen tijde te willen inzetten en roep met geestdrift - Leve de Republiek".

Vervolgens werd deze eed op papier ondertekend door Notaris Van Autgaerden, Vrederechter Trudo Hubert Putzeys, Voorzitter Vanhelmont, griffier Hubens, de notabelen en andere aanhangers waaronder Berwouts, H. Nijs, Latinne uit Opheyllissem, Hamels en Kinnaer uit Neerheyllissem, J. Van Elderen uit Overlaar, J. De Coster, Charles Nijs, Fr. Van Autgaerden, Schuermans uit Bost, Smeesters uit Ezemaal, François Claes uit Sluizen, H. Serron (Sion) uit Ezemaal, H. De Thiège en Hanesse uit Linsmeau, F. Larock uit Oorbeek, J. Vandenschilde en Thomas Damsin (Tomsin) uit Goetsenhoven, N. Kinnard uit Outgaerden, de gezworenen J. Collart en Norbert Nijs uit Hoegaerden, A. Duchène, overste Vandenbempt, M.G. Houbar uit Zetrud-Lumay, Prosper Collet (garde), Deville (bode), Fahaut (majoor van de Plaats), Ant. Desmet (garde) en ook in laatste instantie nog J. Fr. Schepers, Not. J; Bt. Hennin, Not. Joannes Van Nerum, en Not. Henri Lintermans.

Maar voor deze laatste vier gebeurde de ondertekening op een gans speciale wijze. Men dient vooreerst te weten dat Schepers de broeder was van de oud-Meier, die na door Bouteville tot Vrederechter was voorgesteld geweest, deze hogere functie had geweigerd. Not. Hennin was de man, die tijdens het op inventaris stellen van het archief, getrouw Sweerts in het Arendsnest had bijgestaan. Van Nerum, oud-schepen uit de Regentie was de schoonvader van Sweerts en een uitgesproken aanhanger van het Oud-Regiem, terwijl Lintermans eveneens notaris, de zoon was van de oud-notabele Renier Lintermans en neef van Van Nerum. Zij waren geen fransgezinden, maar leefden onder de vrees van vergeldingsmaatregelen.

Toen Van Autgaerden de ondertekening van de "eed van haat" aankondigde, stonden zij samen aan het kerkportaal en wilden zich langs de Knorrestraat (Pastorijstraat) verwijderen. Maar zij werden door de mannen van Van Autgaerden gegrepen, die aan het Kapittelhuys hadden post gevat. Zij dreven hun de helling af in de richting van de Vrijheidsboom, onder allerlei bedreigingen. Hennin en Schepers bezweken onder de angst en tekenden de lijst, terwijl Van Nerum weigerde en Lintermans een afwachtende houding aannam. De gerechtsdienaar Collet, Desmet en Deville haalden hun wapen te voorschijn en sleurden Van Nerum tot voor Van Autgaerden die volgende woorden sprak: "Tekenen of uitlevering aan het gerecht voor weerspanningheid aan de Republiek" Schepers en Hennin raadden Van Nerum aan de lijst te ondertekenen, om het ergste te vermijden en Van Nerum handelde in deze zin waarop Lintermans zijn voorbeeld volgde. Maar na de ondertekening spuwde hij voor Van Autgaerden op de grond. Hij werd uitgesjouwd en van de Plaats verdreven.

Na de plechtigheid ging het stoetsgewijs, met de franse vlag op kop en onder het spelen van "La Marseillaise" naar 't Nieuwhuys, waar het bier overvloedig uit de stopen liep en waar de viering luidruchtig voort ging. Daar werd de lijst nog verder ondertekend door: H. Dewaelheyms en Kinnaer uit Hakendover, F. Collin (huissier van de Vrederechter), Stockmans (bijzitter), Hanset uit Outgaerden, J.B. Vandenschilde uit Goetsenhoven, de gezworenen Jean Sweerts uit Rommersom en J. Bt. Lebegge, Ant. Jacobs uit oorbeek, Charles Van Hagendoren uit Rommersom en J. Sweerts (Kapitein bij het 11ste Regt. Jagers).

Wat valt (uit) deze ondertekende lijst te denken en wat mag hieruit besloten worden? In totaal hadden 38 personen de lijst ondertekend op de Plaats en 11 in 't Nieuwhuys. Hebben deze laatsten misschien de voorkeur gegeven, om zich niet in het openbaar te "compromiteren"? Samen waren er dus slechts 49 handtekeningen en grotendeels nog van notabelen uit verschillende gemeenten van het kanton. Dat was zeer weinig voor een eerste groots Republikeins feest. En tussen deze 49 waren er amper een 25 tal uit Hoegaarden en de gehuch-ten, waaronder 4 bedenkelijke gevallen. Zulks betekende slechts 1/12 ten opzichte van de handtekenen op de Revocatie-akte van mei 1789, toen meer dan 300 getrouwen achter Van Autgaerden stonden. En anderzijds valt er ook op te merken, dat vele notabelen uit de kantongemeenten afwezig waren, wat er op wijst, dat zij wel in de Municipale Raad zetelden, om hun dorp te helpen besturen, maar daarom niet volledig revolutionairgezind waren. Moet hieruit besloten worden dat Van Autgaerden een groot aantal volgelingen had verloren en nog slechts door een kleine klik werd gesteund? De planting van de Vrijheidsboom was zeker en vast geen sukses geworden en had aan de gemeente alleen niet minder dan 160 gulden, 12 stuivers en 10 oorden gekost.

22. VOOR DE IMMIGRATIERAAD (30 jan. 1796)

===== (zie hiervoor ook Familieschoon n°111)

Op 10 Pluvisse An IV (30 jan. 1796) moest de 29 jarige Henry Lowet voor de Immigratieraad verschijnen, om uitleg te verschaffen waarom hij in 1794 bij de komst der zegevierende en bevrijdende franse legers, de vlucht had genomen, hetgeen door de Revolutionaire Rechtbank als een misdaad tegen de Republiek werd beschouwd. Bovendien behoorde Lowet tot de V Geslachten en was hij de neef van oud-griffier Ant. Balth. Sweerts, wat hem ook bijna ten kwade werd genomen.

De gedaagde stamde uit het edele en voorname geslacht Lowet de Wotränge en sproot langs zijn moeder Marie-Anne Sweerts (zuster van de oud-griffier) uit de bevoorrechte Hoegaardse Schepenfamilies, waar wapenschilden en privilegiën hoogtij vierden. Ook dat was in strijd met de nieuwe gedachte. En ten slotte had Lowet twee broeders die tot de geestelijke stand behoorden; terwijl hij zelf ontvanger was geweest van de Orde van Malta, allen punten die tijdens het Schrikbewind in een slecht daglicht stonden.

In 1791 na zijn huwelijk met Julienne Van Herck uit St. Truiden (dochter van de "Ecoutête" Godefroid Ant. Van Herck) had hij zich als jeneverstoker te Hoegaarden gevestigd en er de troebele jaren meegemaakt, die de franse revolutie waren vooraf gegaan en tijdens de rebellen, die heer en meester waren, de Regentie bekampten. En vermits Lowet tot de familie der oud-Regenten behoorde, werd hij als vijand van de Republiek beschouwd.

In juni 1794 na de tweede en definitieve inval der Fransen en alvorens zij het land van Luik hadden bezet, was Lowet uit angst voor de Fransen en de gruweldaden die op de aristocratische families neerkwamen, op de vlucht geslagen en had tot de immigratie besloten.

Met paard en kar was hij samen met zijn vrouw en twee kleine kinderen in de richting van Maastricht getrokken, door Holland gegaan en bij Aken over de Duitse grens getrokken. Vandaar ging het naar Julich en Dusseldorf, de Rijn volgend via Duisburg om na 10 dagen reis volledig afgemat in Dinslaken aan te komen.

Zij besloten daar te blijven en vonden er tegen grof geld een onderkomen. Lowet verteerde er al zijn centen en wanneer hij geen duit meer bezat, bleef er hem geen andere oplossing over, dan terug te keren.

Maar ondertussen had hij in Dinslaken vernomen, dat de Fransen de terugkeer der immigranten toelieten, voor zover zij geen misdrijf tegen de Republiek hadden bedreven.

In maart 1795 kwam het gezin Lowet-Van Herck terug te Hoegaarden aan, waar ondertussen Van Autgaerden de grote man was geworden, maar waar zij mochten verblijven in afwachting van hun verschijning voor de immigratieraad.

Om de nieuwe overheid goed te stemmen, had hij op 13 Vendemiaire IV (5 okt. 1795) de toelating gevraagd om terug "eau de vie" te mogen distilleren, zoals hij vroeger deed. Hij bracht in dat de doortrekkende troepen er ook zouden kunnen van genieten, zoals dat steeds te Hoegaarden gebruikelijk was geweest en wilde zelfs voor de troepen de onontbeerlijke drank aan het Militair Hospitaal van St. Truiden leveren.

Doch het werd hem botweg door Van Autgaerden geweigerd, "pour bien de raisons aux quelles ce papier serait trop peu à les détailler" en ook omdat de prijzen van het graan zo hoog waren gestegen.

Bijgevolg wachtte hij zijn verschijning voor de Immigratieraad af en dat gebeurde op 30 jan. 1796. Samen met zijn vrouw verscheen hij in 't Nieuw-huys, voorgezeten door Trudo Hubert Putzeys, bijgestaan door Berwouts, Henri Nijs en sekretaris Hubens.

Hij werd grondig ondervraagd op alles en nog wat. Lowet verklaarde alleen gehandeld te hebben uit vrees voor de geruchten van geweldpleging en gruweldaden, maar waarvan hij echter niet het minste had opgemerkt en die hij nu als vals hield.

Dat volstond echter niet, want op 22 februari moesten Jean Robar, H. Schoelmeesters en H.B. Hendrickx (in de 3e graad met Lowet verwant) verschijnen, om de echtheid van de verklaring te staven.

Berwouts sprak nochtans ten goede voor Lowet en de Raad maakte een kruis over de zaak, omdat Lowet bekend had zich in de gruwelen der Fransen te hebben vergist en slechts op de valse geruchten te zijn voortgegaan. Alleen de angst om zijn leven had hem tot de immigratie aangezet. Wat had hij ook anders kunnen inbrengen, om geen verdere moeilijkheden uit te lokken.

En nochtans had Van Autgaerden een "rigoureuse exempel" tegen Lowet gevraagd, maar de Raad had hiermede geen rekenschap gehouden en Lowet vrij gesproken.

Moet hieruit besloten worden dat de "Commissarie du Pouvoir Executif" niet alleen veel aanhangers had verloren (zie lijst van de eed van haat), maar ook dat hij stilaan van zijn macht begon te verliezen, in zijn eigen rangen?

23. 't NIEUWHUYS WORDT "MAIRIE" (7 juni 1796)

=====

Zoals reeds eerder gezegd wilde Van Autgaerden met zijn nieuwe bewindsploeg niet langer in de herberg "Sint Niklaas" op de Houtmarkt blijven vergaderen, omdat daar de kiemen hadden gehangen van "l' ex-principauté tyrannique, ainsi que de la royauté et de la cohorte de chanoines, qui nous ont dévoré de tous temps (sic)" en ook omdat hij geen "vuile vijgen" wilde zien als hij er uit de venster keek. Hiermede bedoelde hij het overliggend Kapittelhuys, waar de Kanunniken verbleven en het Arendsnest, waar zijn aartsvijand Sweerts woonde.

Zijn keuze voor een nieuw vergaderlokaal viel op 't Nieuwhuys, eigendom van, zijn schoonbroeder Jacobus Van Nerum, destijds bewoond door diens dochter Barben gehuwd met Henri Dewaelheyns, municipaal tresorier en agent in de Kantonale Raad. Van in juni 1795 reeds vergaderde de gemeenteraad in 't Nieuwhuys, maar na het dekreet van 9 Vendémiaire IV (1 okt. 1795) werd daar ook de zetel gevestigd van de Kantonale Raad. Op 12 Ventose IV (2 maart 1796) had Generaal Jardon (militair bevelhebber van het Dyle Departement) een bezoek aan Hoegaarden gebracht en werd in 't Nieuwhuys ontvangen, na eerst bij Van Autgaerden te hebben gedineerd. Dit bezoek kostte niet minder dan 32 gulden.

Maar het eigenlijke en officiële huurkontrakt tussen eigenaar (Jacobus Van Nerum) en de huurder (de gemeente Hoegaarden), werd pas op 19 Prairial IV (7 juni 1796) opgesteld en ondertekend, met aanvang op 1 Messidor IV (19 juni 1796). Het was telkens verlengbaar voor een jaar met wederzijds gemaak van opzegging. Het ging namelijk over het huis "la neuve maison, annezé à celle habitée par Henry Dewaelheyns" en hiermede werd het huidige museumhuis nr. 4 bedoeld, want in het nr. 2 woonde Dewaelheyns met zijn gezin, die er in de voorplaats (huidige Kunstgalerie) een herberg openhielden en waar de Raad tot nog toe zijn "provisoirelycke sittingen" had gehouden. In hun beraadslagingen betitelden zij deze plaats als volgt: "sitplaetse van de Munipaliteyt bij Dewaelheyns, de jonge" (4 Thermidor III -22 juli 1795), "onse gewoonelycke sitplaetse" (5 Thermidor), "onse vergaederplaetse" (6 Thermidor) "la maison commune du chef lieu et canton de Hougaerde, chez Jean Henry Dewaelheyns (12 Thermidor), gewoonelycke vergaederplaetse der munipaliteyt" (13 Thermidor), en "la maison de Henry Dewaelheyns, le jeun leur trésorier" (29 Thermidor).

In het huurkontrakt werd uitdrukkelijk vermeld " toutes les places y contenues de haut et en bas depuis les greniers jusqu'aux caves inclusives; afin d'y tenir leurs assemblées et séances" (dus alle plaatsen van dit geannexeerd huis, van boven tot onder, zolder en kelder inbegrepen). De overeengekomen huurprijs bedroeg 12 pistolen "argent courant du Brabant" per jaar (of 1 pistool per maand), hetzij de jaarlijkse som van 26 florijnen. Een gemeentebode verdiende op dat ogenblik 2 pistolen per maand, zodat in vergelijking met de huidige wedde (een bode heeft gemiddeld nu circa 30.000 fr. per maand) wat een niet te ver-smaden huurprijs was.

Maar Van Nerum had reeds een volledig jaar zonder kontrakt verhuurd en voor de laatste zes maanden (van 8 nivose tot 1 Messidor-IV) de zoete som van 55g; 2st. en 3o. "oude munt" gekregen, dus het dubbel voor het ganse jaar. Zo men weet dat de taks van dit huis toen slechts 0-0-2 bedroeg, is het duidelijk dat Van Nerum goed wist wat hij deed, door zijn huis aan de gemeente te verhuren. Het onderhoud en alle herstellingen, met uitzondering van deze door de "Municipaliteit" veroorzaakt, vielen echter ten laste van de verhuurder. Er werd bovendien ook overeengekomen dat, in geval de gemeentelijke overheid er enkele plaatswijzigingen of scheidingsmuren wilde aanbrengen, de kosten zouden gedragen worden door de verhuurder, die eveneens de zolderingen in goede staat moest brengen, waar zulks nog niet was geschied.

In het kontrakt stond ook te lezen dat de Municipale Raad twee dozen stoelen in jong dennenhout bij François Bailly uit Opheylyssen had laten maken, naar vorm en wijze van deze die zich reeds ter plaatse bevonden. De levering moest binnen de drie decaden (30 dagen) geschieden en zou betaald worden aan de prijs van 3 ponden per stoel, samen 12 kronen. Anderzijds werden bij de schrijnwerker Jan Stockmans (bijzitter van de Vrederechter) vier tafels in wit hout besteld, volgens dezelfde vorm als de grootste tafel die door de Raad reeds in gebruik was genomen. Hij moest eveneens binnen de drie decaden leveren en zou 10 ponden per tafel ontvangen, samen 40 ponden. Noteer dat de griffier uit de Kantonale Raad toen 80 ponden per maand verdiende, bijgevolg tafels van ongeveer 6.000 fr. het stuk nu, berekend volgens de huidige weddeschaal. Een van deze tafels is nog steeds in het museum zichtbaar.

Zes dagen later kreeg Stockmans ook nog een bijkomende bestelling van twee lessenaars in eikenhout, een voor T.H. Putzeys (Voorzitter en dan Vrederechter) en een voor Hubens, (griffier). Ook een van deze lessenaars bleef bewaard. Zij die op de zitting tegenwoordig waren en het kontrakt mede ondertekenden waren: Jacobus Van Nerum (verhuurder), Jan Stockmans en François Bailly (schrijnwerkers), J.Bt. Van Autgaerden (Commissaris van het Kanton), T.H. Putzeys (Voorzitter), Vanhelmont (adjunct en later voorzitter), de municipale agenten J.F. Claes, M.G. Houbar, J. Hamels, Henset, H. Nijs, Fr. Van Autgaerden, J. Vanelderen, P. Schuermans, F. Berwouts, J. Latinne, J. Hanesse en H. Dewaelheyns (tresorier).

Zo had Van Autgaerden zijn "Mairie" en meteen zijn "Maison Commune" naar wens en verlangen en zou er degelijk kunnen beraadslaagd worden, zowel op gemeentelijk- als op kantonaal vlak, in het belang en in dienst van de Republiek. Van Nerum liet eensluidend het huurkontrakt, de voorgeschreven werken op zijn kosten uitvoeren. De inrichting der plaatsen en scheidingsmuren die aan 't Nieuwhuys zijn huidige vorm gaven, staan in alle bijzonderheden vermeld in Alpaidis nr. 48 van 1977.

Liberte

Egalite

1795/96

Jeaule Du 19 prairial l'an 4e republique
sur proposition de faire d'Etat des dépenses
administratives relativement aux arêtes portées à cet
Egard par l'administration Centrale du département
de la Vile parvenues à cette Municipalité; la meme
elle est convenu avec les Citoyen Philippe Jacques
Vannorum. Na botant d'Al Hongarde qu'il a rendu
la meme maison annexée à celle habitée de son
Oncle Jean Henri de Wakiins avec son épouse fille
du dit Vannorum; il y prendent et rendant la dite
meme maison à cette Municipalité d'apleptant
avec toutes les platés y contenues de haut et de bas
depuis les perrons jusqu'au Cais; y aclusivos
pour occuper celle maison et y entrer au premier
jour du mois prochain de Messidor la quelle
occupation devra durer un an entier apres que la
renonciation de celle sera faite par la dite mun
cipalite ou de la part du dit rendeur, cela pour
et parmi payant à le dernier douze pistolles
annuellement ou une pistolle par mois faisant
la somme de cent et vingt six florins par an
à condition que toutes les reparations menbrant
de la dite maison seront à charge du dit rendeur
à l'acception et cependant de celles à l'entretien
seulement de la part de cette Municipalité;
item en cas que la Municipalité trouveroit à
propos d'y faire quelques reparations des platés
ou de faire quelques murailles separatoires, que
le rendeur Les devra faire à sa charge, sans
qu'elle fera tenu d'y contribuer sous quel pretexte
qu'il puisse être, qu'il sera tenu aussi d'achever
ou faire des platés, ou ils ne se trouvent
entièrement achetés.
La meme. Cette Municipalité a rendue la construc
tion de deux douzaines de pieges en jenne per
parcilles de celles qui se trouvent dans la

Zodoende kregen de gemeentesekretaris (Berwouts) en de Kantonale griffier (Hubens) hun vast bureau in de vroegere eerste taveerneplaats en de "Maire" en Kantoncommissaris (Van Autgaerden zijn eigen bureau in de tweede taveerneplaats. Deze scheidingsmuur werd in 1984 afgebroken bij de veranderingen van de huidige taveerne.
Boven op de eerste verdieping (huidige tentoonstellingzaal) werd de Grote Raadszaal ingericht, voor de zittingen van de Municipale Raad en de bijeenkomsten van de Kantonale Raad, terwijl in de hedengaagse Kunstgalerij de herberg bleef bestaan.

In de kelders werd een cachot gebouwd, om de aangehouden en op te sluiten, in afwachting van hun overbrenging naar Tienen, Leuven of Brussel. In de voorkelder behield Dewaelheyns zijn bewaarplaats voor het bier, terwijl op de zolder het archief werd geborgen.
In de Grote Raadszaal waar later de Conscriptie zou doorgaan, hing het devies "Egalité, Liberté, Fraternité" en boven de ingangsdeur (van het huis nr. 4, want deze van het huis nr. 2 bestond toen nog niet), prijkte het opschrift "Maison Commune".
Bij speciale gelegenheden hing daar ook onvermijdelijk de franse vlag uit. Vanaf dat ogenblik kreeg 't Nieuwhuys de naam van "frans kot", waar al de gehate beslissingen werden getroffen, die de tijd van het Schrikbewind kenmerkten.

24. TER DOOD VEROORDEELD (9 juni 1796)

Kort na de aftocht van Generaal Dumouriez in maart 1793, was in de tuin van Jean Winant Heine te Hoegaarden, een franse soldaat gedood. De daders hadden het lijk beroofd van een tabaksdoos in vorm van een klein koffertje, een patroentas en een veldfles en het vervolgens in de tuin begraven. Deze Winand Heine was 60 jaar oud en woonde in het dorp, (de juiste plaats kon niet achterhaald worden). Hij stond aangeschreven als werkmans, was getrouwd met Agnes Bonjan en had op het ogenblik der feiten vijf kinderen, waaronder zijn 20 jarige zoon Antoine.

Door onbekende bron over deze moord ingelicht, begaven de Municipaal-officiëren van Hoegaarden, T.H. Putzeys, H. Nijs, J. Collart en P. De-groot zich ter plaatse op 24 Fructidor III (10 sept. 1795).
In de tuin van Heine vonden zij het gebeente van een man, die zwaar aan het hoofd werd gekwetst. Zij stelden een proces-verbaal op.

Dan werd een streng onderzoek ingesteld en op 2 Germinal IV (22 maart 1796) werd een aanhoudingsbevel opgemaakt tegen de vermoedelijke dader de 70 jarige Jean Vandenbempt uit Hoegaarden, die sinds het onderzoek in de tuin van Heine, verdwenen was. Twee dagen later kon hij te Geldenaken worden aangehouden en er in de gewangenis opgesloten.

Het gebeuren verwekte grote opschudding in de streek en de Vrederechter Putzeys kreeg meer dan de handen vol met dit geval. Op 13 Germinal IV (2 april 1796) stelde het Hoofd van de Jury van beschuldiging van het Arrondissement Geldenaken, de akte op en maakte haar over aan de Criminele Rechtbank van het Dyle Departement.

Hieronder laten wij een paar uittreksels volgen (vertaald uit het frans) van "le jugement du Tribunal Criminel au nom du Peuple Français".

Het Hoofd der Jury van Beschuldiging verklaart dat op de 4e dag van de maand Germinal IV, de Kommandant der Patrouille van Hoegaarden, drager van het aanhoudingsbevel, dezelfde dag afgeleverd door Burger Putzeys Vrederechter en Gerechtelijke Politie-Officier van het Kanton Hoegaarden, de genaamde Jean Vandenbempt, onder verdenking van moord, naar de gevangenis van Geldenaken heeft overgebracht en de desbetreffende stukken ter griffie van het Hoofd van vooïnoemde Jury heeft neergelegd.

Laatstgenoemde heeft Vandenbempt ondervraagd, maar gezien dat na de tweede dag der aanhouding geen enkele partij klacht had ingediend, heeft het hogergenoemde Juryhoofd de stukken nagezien en de aard van het misdrijf onderzocht, waarna hij van mening was dat de overtreding een "gevoelige en schandvlekkende" straf verdiende. Na onderhoud met de Commissaris van de Uitvoerende Macht van zijn Kanton, de heer Mairy, heeft hij vervolgens op 13 Germinal (2 april 1796), een ordonnantie opgesteld om de beschuldigde voor de Gerechtsraad te brengen en ook de akte van beschuldiging opgemaakt, waarin de hoger vermelde feiten stonden aangegeven.

Vandenbempt verscheen te Brussel voor de criminele rechtbank en bekende gedeeltelijk de feiten, maar noemde geen enkele medeplachtige.

Na beraadslaging sprak de Jury zich uit als volgt:

- dat er ten tijde van de aftocht van het franse leger onder Dumouriez te Hoegaarden een doodslag was begaan;
- dat de betichte Jean Vandenbempt schuldig werd bevonden aan moord of er minstens aan geholpen te hebben,
- dat de manslag vrijwillig en met voorbedachte rade werd bedreven.

De Rechtbank veroordeelde de 70 jarige Jean Vandenbempt, metser van beroep en wonende te Hoegaarden, tot de doodstraf, eensluidend art. 11 titel 2, eerste sectie, 2de deel van het Strafwetboek, samengevat als volgt: "l'homicide commis avec préméditation sera qualifié d'assassinat et punis de mort". Verder besloot de Rechtbank dat de schuldigde "sera conduit au lieu de l'exécution, revêtu d'une chemise rouge" (naar de plaats van terechtstelling zal geleid worden, gekleed met een rood hemd), zulks volgens art. 4, titel 1, eerste deel van Strafwetboek.

Het vonnis werd in de twee talen op het ganse grondgebied van het Dyle Departement uitgehangen.

Zo werd besloten en uitgesproken in openbare rechtszitting te Brussel, op 21 Prairial An IV van de Franse Republiek, een en onverdeelbaar (9 juni 1796) in tegenwoordigheid van de burgers Bonaventure (Voorzitter) Greindt, Navez, Dufour, Delaing (rechter) en griffier J. Detrennes. De openbare beschuldiger bij de criminele rechtbank van het Dyle Departement was de fransman Mallarme

wordt vervolgd.....

KUL- TUUR- KRANT

bijlage van ALPAIDIS

- een uitgave van de Kultuurkring 't Nieuwhuys
- bijvoegsel van Alpaidis nr. 77

=====

Nieuwe uitbaters in de Taveerne van 't NIEUWHUYS

=====

Op 26 oktober was het dan zover, Theo en Bea deden hun intrede in het Nieuwhuys als taveerne uitbaters.

De belangstelling was enorm. Langs deze weg wenst het museum bestuur hun veel sukses toe.

Al onze leden nodigen we dan ook uit, even binnen te wippen en kennis te maken met Theo en Bea.

U bent er ten allen tijde hartelijk welkom.

De taveerne is nu ALLE DAGEN OPEN vanaf 10.00 uur.

De woensdag gesloten.

Lidkaarten voor 1985 zijn eveneens verkrijgbaar in de taveerne.

+°+°+°+°+°+°+°+°+°+